

Fábián Róbert

A dél-dunántúli régióban tanuló 14-16 éves fiatalok drogfogyasztással kapcsolatos becsült veszélyeztetettsége és prevenció szükségletei

Az előző tanévben a Dél-dunántúli Regionális Kábítószerügyi Egyeztető Fórum (DREKEF) megbízásából a pécsi székhelyű INDIT Közalapítvány és a Pécsi Tudományegyetem Szociológia Tanszéke a lokális kábítószerügyi egyeztető fórumok aktív közreműködésével nagy vállalkozásba fogott. Céljuk az volt, hogy feltérképezzék a régióban élő veszélyeztetett korú diákok prevenció szükségleteit. A továbbiakban ennek a kutatásnak a tapasztalatait foglaljuk össze.

A vizsgálat célja és az alkalmazott módszerek

A dél-dunántúli régióban működő kábítószerügyi egyeztető fórum (KEF) az általa lefedett területen az iskolai egészségfejlesztés – ezen belül kiemelten a drogprevenció – jelenlegi helyzetéről pontos, megbízható információkat kívánt szerezni, hogy a kutatásból nyert tapasztalatok alapján segíteni tudja az iskolai megelőző munkát. Az adatfelvétel nem terjedt ki a drogérintettség mérésére, hiszen az országos epidemiológiai vizsgálatok és a közelmúltban készült regionális vizsgálat alapján a szerhasználók aránya jól becsülhető. Ez alkalommal a legfőbb szándék a prevenció iránti igények és szükségletek mérésére irányult a veszélyeztetett korban lévők körében. A vizsgálat kiinduló – logikai úton igazolható – tézise az volt, hogy az iskolai megelőző munka az egészséges életmód választása, az egészségkárosító magatartásformák mellőzése céljából eredményesebb abban az esetben, ha az adott diákcsoport jellemző szükségletei és igényei alapján szerveződik. Feltételezhető, hogy a különböző tematikájú megelőző programok egyaránt eredményesek lehetnek, ha kiválasztásuk megfelel az adott csoport szükségleteinek, s nem véletlenszerűen történik. Jelenleg hazánkban több mint 300 különféle drogprevenció program létezik.

Hasonlóan fontos cél volt az, hogy a Dél-dunántúli Regionális Kábítószerügyi Egyeztető Fórum információkat szerezzen az iskolákban jelenleg folyó egészségnevelési munkáról s arról, hogy miként látják a testületek ennek jelentőségét. Van-e kapcsolat az egyes iskolákban a tanulók veszélyeztetettségének mértéke és az iskolai megelőző munka minősége között?

Mennyire tartják fontosnak a drogproblémát, mennyire érzi feladatának a tantestület a prevenciót, kapnak-e a munkához iskolafenntartói támogatást? Továbbá: milyen drogprevenciós események zajlottak le az elmúlt tanévben?

A vizsgálat *módszere*: önkitöltéses kérdőív alkalmazása a nyolcadik és tizedik évfolyamon tanulók teljes körében, a régió nyolc városa és a hozzájuk kapcsolódó agglomerációs települések mindegyik iskolájában. A diákminta nagysága csaknem tízezres. Az iskolai egészségfejlesztés jelenlegi helyzetét a kutatók az oktatási intézményekhez eljuttatott kérdőív segítségével kívánták elemezni. A régió 143 iskolájából szereztek ily módon információkat.

A diákok körében szerzett tapasztalatok

A diák-kérdőív első blokkjában szereplő kérdésekre adott válaszok alapján a prevenciós szükségletek, a második blokkban szereplő kérdések alapján a prevenciós igények diagnosztizálhatók. A „szükségletmérés” három blokkból állt. Az első blokkban a diákok arról nyilatkoztak, hogy milyen mértékben elfogadók vagy elutasítók bizonyos egészségkárosító magatartások gyakorlásával szemben. A második blokkban az egészségkárosító magatartásformák előfordulását valószínűsíthették, illetve kizárhatták későbbi életükből. A harmadik blokk annak felmérésére szolgált, hogy a diákok milyen mértékben elfogadók, illetve elutasítók a szerhasználattal kapcsolatban. A prevenciós igények mérésére kifejlesztett kérdésblokkban a tanulók arról nyilatkoztak, hogy az egészségfejlesztés különböző részterületei iránt mekkora érdeklődést mutatnak, illetve milyen mértékű igényeket támasztanak. A diákok prevenciós igényeit azokon a területeken tartjuk magasnak, ahol az alacsony ismeretszint egyúttal nagyfokú érdeklődéssel társul.

A várható eredmény

A kutatás az alábbi célkitűzésekkel vette kezdetét:

- A DREKEF számára leíró és elemző jellegű tanulmány készül a teljes lefedett területen folyó prevenciós munkáról, a fiatalok veszélyeztetettségének mértékéről. Az anyag alapján a stratégia legfontosabb eleme tekintetében – a prevenció, megelőzés területén – reális tervezés készíthető. A DREKEF tanácsadó szerepe az iskolák felé felértékelődik.

- A tanulócsoportok különböző szintű veszélyeztetettsége ismeretében, a prevenció igények és szükségletek alapján az iskolai megelőző munka hosszabb távra tervezhető.
- Az iskolákban jelenleg folyó egészségnevelési munkáról szerzett információk alapján felderíthetővé válik az egyes iskolákban a tanulók veszélyeztettségének mértéke és az iskolai megelőző munka minősége közötti kapcsolat.
- A droproblémát meghaladva más egészségkárosító viselkedésmódok komplex megelőzése is lehetővé válik.

Mindezen célok érdekében tájékoztató anyag készül az iskolafenntartóknak a helyzetről és a szükségesnek ítélt teendőikről.

1. táblázat

A részt vett településeken a vizsgálatba került iskolák és a mintába került tanulók száma

Települések	Az adatfelvételben részt vett iskolák száma	A részt vett tanulók száma
Mohács és kistérsége	16	559
Dombóvár és kistérsége	14	674
Komló és kistérsége	19	636
Paks	8	512
Szekszárd	17	1440
Kaposvár	25	1821
Pécs	39	3668
Siklós	5	258
összesen	143	9568

2. táblázat

A mintába került tanulók létszáma az iskolai évfolyamuk szerinti bontásban

Évfolyam	N=	N %-ában
8. évfolyamosok	3675	38%
10. évfolyamosok	5893	62%

Összesen	9568	100%
-----------------	-------------	-------------

Tudjuk, és e vizsgálat is igazolta azt, hogy a jelenleg 14 éves gyerekek jelentős vélemény- és attitűdváltozásokon mennek át 16. életévük betöltéséig, így a tízedikesek túlreprezentáltsága kedvezőtlenebb összképet mutat annál, mintha a két életkori csoport azonos arányban szerepelne a mintánkban. A tízedik évfolyamosok aránya jelentősen magasabb, mint a nyolcadikosoké, ezért az egészségkárosító magatartásformák és a szerhasználat szempontjából az összegzett tapasztalatok összehasonlítása más adatfelvétel során nyert tapasztalatokkal csak óvatosan, ezt mérlegelve lehetséges. Az elemzés során sokkal megbízhatóbb következtetéseket tehetünk, ha a két életkori csoport válaszait külön elemezzük.

A prevenció szükségletek mérése

Mindenekelőtt tekintsük át azt, hogy a fiatalok milyen arányban elkötelezettek az egészséges életmód mellett, milyen arányban azonosulnak az egészségük megőrzését segítő pozitív értékekkel.

Élete során annak bekövetkezését, hogy *egyáltalán nem iszik alkoholt, és sohasem dohányzik*, a mintában szereplő nyolcadikosok egyharmada, míg a 16 éveseknek már csak egyötöde prognosztizálja aktuális megfontolásai alapján. Az eltökéltség az egészséges életmód folytatására erőteljesen lecsökken 16 éves korra. Ekkor már – amint azt tapasztalatok és felmérések igazolják – megjelenik az italozás, a dohányzás, mint a felnőtté válás szimbólumai és a társas együttlét sajnálatos kísérői.

Az iskolai éveket ideális helyzetben átszövi a rendszeres sportolás, nem kizárólag a kötelező testnevelésórák révén, hanem a fiatalok mozgásigényének megfelelő, iskolán belüli lehetőségek kihasználásával is. Mindkét életkorban az egészséges testi-lelki fejlődés elengedhetetlen feltétele a rendszeres sportolás. Fontos látni azt is, hogy későbbi életükre mennyire hatnak ki a jelenlegi körülmények. A régióban a diákok több mint kétharmada úgy véli, hogy a rendszeres testmozgás élete része marad az iskoláskor végeztével is.

Ugyanakkor a sporttal felhagyni szándékozók aránya kissé magasnak tűnik – nyilván velük nem sikerült megszerettetni a testedzést. Különösen meglepő az, hogy a középiskolások közül milyen kevesen élvezik a sportolást, mennyire nem tekintik mindennapos vagy gyakori

tevékenységnek Külön érdekesség, hogy bár a sportos életmód sokaknak vonzó, nem igazán társul az absztinencia vállalásával. A sportos életmód megfér akár a szerhasználattal is, a fiatalok értékrendjében a sport és cigarettázás vagy italozás nem idegen egymástól, együtt is gyakorolható.

A részegséggel szembeni tolerancia mértéke nem meglepő, hiszen más vizsgálataink során gyakran tapasztaltjuk, hogy már ebben az életkorban is előfordul – sok esetben többször is – az, hogy a fiatalok túlísszák magukat. A dél-dunántúli régióban a szakmunkásképzők tanulói között a legelfogadottabb a heti részegség (35%), de alig maradnak el mögöttük a szakiskolások (26,4%) és a szakközépiskolások (26,1%). Az általános iskolások javítják némiképp az átlagot – az amúgy sem könnyen elfogadható tíz százalékos toleráns aránnyal. Az érdeklődésünk homlokterében lévő egészségkárosító magatartással, a droghasználattal kapcsolatban két itemet is betettünk a kérdőívbe. Az egyik a marihuána, a másik pedig a „keményebb” szerek jövőbeni kipróbálására kérdezett rá.

A marihuána iránt minden ötödik 16 éves diák erősen érdeklődik, s így valószínűsíti a szer valamikori kipróbálását (esetleg már túl is van rajta). Átlagosan tíz diákból kettő nyilatkozott így, igaz, iskolánként és településenként jelentős szórással. A „keményebb” szerek iránti érdeklődés mértéke, ezek kipróbálását tervezők aránya jelentéktelennek mondható.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a jelentős változást, ami a fiatalok gondolkodásmódjában 14. és 16. életévük között bekövetkezik. A második középiskolások körében jelentkező kedvezőtlenebb értékek feltétlen szükségletet jeleznek a beavatkozásra. Mint azt más, egészségre veszélyt jelentő viselkedésmód esetében is hasonlóan tapasztaltuk, a kábítószer kipróbálását tervezők aránya ebben a korcsoportban az életkor növekedésével látványosan emelkedik.

A kedély- és tudatmódosító szerek használatának valószínűsítése és használatuk elfogadása mások esetében tapasztalatunk alapján még nem elegendő a védettség vagy veszélyeztetettség mértékének becslésére. Az elemzés során nagyobb megbízhatóságra, pontosságra van szükségünk. Sokkal megbízhatóbbá válnak következtetéseink, ha a diákoknak a szerhasználathoz, valamint magukhoz a szerekhez kapcsolódó attitűdjeit is megismerjük. A kérdőív attitűdkérdéseire adott válaszok alapján toleráns, elfogadó véleményen lévők és a szerek használatát veszélyesnek és elítélendőnek tartók jól megkülönböztethetőek egymástól.

A kérdőív alkalmazását megelőzően egyetemi hallgatókkal és drogszakemberekkel több alkalommal ellenőriztük, vajon mely állítások azok, amelyekkel való egyetértés alapján egyértelműen kijelenthetjük, hogy a válaszoló a szerhasználat szempontjából inkább védettnek vagy inkább veszélyeztetettnek valószínűsíthető. Minden csoportban konzekvensen ugyanazokat az állításokat sorolták be a két kategóriába. A faktorok képzésénél bebizonyosodott az, hogy a diákok még nem gondolkodnak konzekvensen, sokkal inkább jellemző, hogy a tapasztalatlanság vagy az ismerethiány folytán válaszaik nem koherensek. Gyakran az „elvárt válasz”, a megfelelés motiválja őket. Ez főként a 14 évesekre jellemző. Figyelembe kell vennünk azt is, hogy a szerhasználat sokuk számára érdektelen. A meglehetősen nagy mintán futtatott matematikai program eredményeképpen a 15 item közül csak azokat emeltük be az analízisbe, amelyek a védettség és a veszélyeztetettség kritériumainak indikátorai lehetnek már a 14-16 évesek esetében is. Ennek ellenére a faktoranalízisbe be nem vont állításokkal való egyetértés, illetve egyet nem értés arányai is érdekesek lehetnek számunkra, hiszen jól jelzik a diákok szerhasználatról vallott nézeteit.

Sok állítás esetében alig van eltérés a két életkori csoport ítéletei között. Ahol viszont van értékelhető attitűdkülönbség, ott az életkor növekedésével a szerhasználat iránt toleránsabb, és a marihuána veszélytelenségét tartalmazó ítéletek felé húz. Ezúttal is érvényes következtetéseket vonhattunk le azzal kapcsolatban, hogy a 14 évesek jellemző intoleranciája a szerhasználókkal szemben, és a szerekhez kapcsolódó veszélyérzetük 16 éves korra *jelentősen* átalakul, s megjelennek a toleránsabb, a szerhasználat veszélyeit lekicsinylő, a drogjelenséget természetesnek tartó vélemények is. Az életkor növekedésével jelentősen nő azok száma, akik egyetértenek azzal a megállapítással, hogy „*nem a kábítószeres fiatalok a bűnösök, hanem a terjesztők*”, ami azt jelzi, hogy a szerhasználók iránti tolerancia erősödik. A felmentő ítéletek száma is növekszik („*Minden kultúrának megvannak a kábítószerai, csak tudni kell használni azokat*”), sőt a „megfelelő használat” is felmentést kap. „*Ha valaki csak a könnyű drogot próbálja ki, akkor sincs már visszaút*” – e fatalista állítás, amely szerint a szerek kipróbálását determinált drogos életút követi, nem jellemző a 16 évesekre. Azzal az állítással, hogy „*Keményen kell büntetni a fogyasztókat is, mert csak így lehet visszaszorítani a drogozást*” még a 16 évesek közül is sokan egyetértenek, azonban mégiscsak kevesebben, mint a 14 évesek közül. „*Csak az igazán kemény drogot nem szabad kipróbálni, a marihuána nem tartozik ezek közé.*” Ezzel az állítással való egyetértés egyértelműen jelzi a marihuána veszélytelennek ítéletét, s egyben a kipróbálók felmentését is. Ezzel a 14 évesek közül is viszonylag sokan egyetértenek, és számuk megduplázódik 16 éves korra. Ekorra gyarapodnak

a személyes tapasztalatok és információk a droghasználatról, s megjelenik a marihuána használók jellemzően bagatellizáló véleménye a szer veszélytelenségéről.

A kérdőív első blokkjában az egészségkárosító magatartásformákat (többek között az illegális szerek kipróbálását) elítélők és az azt tolerálók különböztethetők meg. A második blokkban saját terveikről, saját jövőképekről nyilatkoztak a diákok. Arról, hogy vajon élni fognak-e bizonyos egészségkárosító magatartásmóddal, vagy éppen az egészséges életmód elkötelezett híveiként megőrzik jelenlegi (feltételezhető) szermentességüket. A harmadik blokkban a szerhasználattal kapcsolatos véleményeiket, attitűdjeiket ismerhettük meg.

A szerhasználat szempontjából *védtettnek* tekintjük azokat a fiatalokat, akik helytelenítik a marihuána kipróbálását, biztosak benne, hogy nem próbálják ki a marihuánát, és az egészséges életmód elkötelezettjei. A szerhasználathoz kapcsolható attitűdjeiket a megoldás tekintetében a „rendpárti attitűdök”, valamint a szerhasználók iránti intolerancia jellemzi. Ők azok, akik egyetértenek a „felesleges pénzt költeni a kezelésükre”, „keményen kell büntetni a fogyasztókat is”, „a könnyű drogok kipróbálását követően nincs visszaút” állítás-csoport valamelyikével.

Veszélyeztetettnek azokat tekintjük, akik tervezik kipróbálni (vagy talán már ki is próbálták) a marihuánát, nem helytelenítik mások szerhasználatát, toleránsak a szerhasználókkal, illetve veszélytelennek tartják a marihuána használatát. Ők azok, akik a „minden kultúrában jellemző a szerhasználat”, „része a modern szórakozásnak”, „már nem lehet visszaszorítani”, „a legalizálás a droggereskedelmet felszámolná” – állításcsoport valamelyikével értenek egyet.

A „*köztes*” névvel ellátott csoportba soroltak véleményünk szerint kedvező és kedvezőtlen irányba is elmozdulhatnak.

Fontos hozzátennünk azt, hogy a 14 évesek védettségének/veszélyeztetettségének megítélése a kérdőív kérdéseire adott válaszok alapján igen rizikós, még akkor is, ha valamelyik szer kipróbálását tervezik, és igen toleránsak a szerhasználókkal, egyben veszélyérzetük sem meghatározó. Igen gyakran ellentmondásos válaszokat adnak, hol a toleráns, hol rendpártinak ítélt véleménnyel értenek egyet. Tudjuk pontosan, hogy a következő két év alatt gondolkodásmódjuk, attitűdjük jelentősen megváltozik. Azok, akiket védtettnek minősítünk ebben az életkorban, éppúgy megváltozhatnak, mint akiket már most veszélyeztetettnek

minősítettünk, ezért ismételen *felhívjuk a figyelmet arra, hogy vizsgálatunkban valószínűségeket mérünk, nem pedig egzakt módon meghatározzuk a jelenlegi vagy későbbi szerhasználók csoportjának nagyságát.*

A vizsgálatban részt vett dél-dunántúli régió városaiban és azok agglomerációjában élő és tanuló diákok több mint fele *védettnek* bizonyult sajátos analízisünk alapján, míg *veszélyeztetetteknek* a populáció 12%-a mutatkozott. A diákok egyharmada nem sorolható egyértelműen egyik csoportba sem. Vannak, akik azért, mert még hiányoznak ismereteik, vagy eleve nem érdeklődnek a drogtéma iránt, de az is lehet, hogy még nem dőlt el egyértelműen, milyen attitűdöt képviselnek. Idővel a kortárs csoport hatására veszélyeztetettek lehetnek, de kedvező külső hatásra, esetleg egy sikeres prevenció program hatására a védettek közé kerülhetnek.

A vizsgálatban részt vett iskolák közül 27 iskolában egyáltalán nem találtunk veszélyeztetettnek bizonyuló diákot. Ezek egytől egyig az általános iskolák voltak. 65 iskolában átlagos védettséget meghaladó szinten tanulnak védettnek bizonyult diákok. 43 olyan iskolát találtunk a régióban, ahol a veszélyeztetettnek bizonyult diákok reprezentációja átlag felettinek mondható.

A legmagasabb fokú védettséget (93%) az egyik pécsi iskolában állapítottuk meg, míg a legmagasabb fokon veszélyeztetett csoportot a 47. kódszámmal ellátott iskolában találtuk. Itt a tanulók 34%-a bizonyult droghasználat szempontjából veszélyeztetettnek.

A prevenció igények mérése

Új elemként – az eddig megszokott és alkalmazott módszert kiegészítve – arra is kíváncsiak voltunk, hogy vajon az egészségnevelés részterületei, témakörei iránt milyen igények jelentkeznek a diákok körében, hiszen a tervezés során erre is tekintettel kellene lenniük a prevenciót irányítóknak, a pedagógusoknak.

A témák felsorolását és az érdeklődés mértékének regisztrálását követően arra is válaszokat kaptunk a diákoktól, hogy ugyanezen témakörökben milyen mértékűnek érzik az ismereteik jelenlegi szintjét. Így különösen érdekesek számunkra azok a témakörök, ahol nagy érdeklődéshez alacsony ismeretszint társul – mintegy jelezve azt, hogy ezekben a témákban

várják elsősorban a segítséget, az információkat, ismereteket, valamint a készségeik, képességeik fejlesztését.

Ez a mérés elsősorban az iskolákban, még inkább a tanulócsoportokban nyújt hasznosítható információkat, amelyeket a hosszabb távú tervezésben éppúgy fel lehet használni, mint az aktuális prevenció programok megválasztásában.

„Mennyire érdekel?” kérdésblokk

Témakörök szerint csoportosítva a párkapcsolatok és a boldog családi élet iránti érdeklődés mutatkozik a legkarakteresebbnek (mindössze 4% az „egyáltalán nem érdekel” választ jelölők aránya mindkét korcsoportban). Ezt természetesnek is tekinthetjük, hiszen ebben az életkorban felértékelődnek a társas és párkapcsolatok, s ez az igény szint nem csökken a 14. és a 16. életkor között. Különösen érdekes, hogy a párkapcsolatok és a boldog családi élet kialakításához szükséges készségek megszerzése iránti igény milyen erősen érzékelhető mindkét korcsoportban.

Ezzel szemben a drogokkal kapcsolatos érdeklődés a legalacsonyabb. Itt jelezték legtöbben azt, hogy egyáltalán nem érdeklődnek a téma iránt (55 ill. 45%). Ez esetben a „nagyon érdekel” választ adó 12% (14 évesek), illetve 15% (16 évesek) érdemel figyelmet.

A környezetvédelem és a táplálkozás divatos témái, és a bűnmegelőzési programok elterjesztésének szándéka miatt ide sorolt „törvények, büntetések” témakörökkel kapcsolatban azt mondhatjuk, hogy ezek a témák nem találkoznak a fiatalok érdeklődésével, alig-alig mutatható ki irántuk érdeklődés.

„Mennyit tudsz róla?” kérdésblokk

Ez alkalommal a „kevesebbet tudok, mint amennyit szeretnék” válaszok magas értékeit célszerű megfigyelnünk. Ezek az életvezetési kérdések, a társas és párkapcsolatok témakörökben a legfeltűnőbbek (utóbbi esetében 44 ill. 48%). Ami még szembetűnő, az az ismeretek vélt magas szintje a szexualitás témakörében (a 8. évfolyamosok 64, a 10. évfolyamosok 72%-a gondolja „elegendőnek” a tudását). Ez az a téma, ahol magas érdeklődés az ismeretszint magasnak értékelésével párosul – meggyőződésünk szerint alaptalanul. Egy korábbi vizsgálat (Szexedukáció az iskolákban. OEFI 2007.) azt igazolta, hogy a diákok messze nem rendelkeznek a szükséges ismeretekkel egyik korcsoportban sem. A szexuális

úton terjedő betegségekről és a családtervezésről igen alacsony a tudásszintjük, ezért az iskolai prevenció tematikájában feltétlenül helyet kell kapnia ennek a témának.

A kiemelkedő kíváncsiság, érdeklődés és a hiányos ismeretek, készségek együttesen azt az igényt jelenítik meg, hogy az iskolának is szerepet kell vállalnia a kommunikációs készségek fejlesztésében, a megfelelő önértékelés kialakításában. A prevenciós programok nagy többsége – elsősorban a mentálhigiénés tartalmú készségfejlesztő programok – tartalmaznak ilyen elemeket. Az iskolai megvalósításhoz a tanárképzések során választható egészségfejlesztő tematikájú akkreditált programok segítenek. Ezekre azonban évről évre kevesebb pedagógus jelentkezik. Érdemes lenne megfontolni azt, hogy az iskolafenntartók segítsék a tanárokat a választásban, legyen iskolánként legalább egy olyan pedagógus, aki járatos a módszerek tekintetében, s képes több évfolyamon és osztályban ilyen szellemiségű munkát végezni. A befektetés megéri, hiszen a sikeres prevenció hatása egy életre megőrződhet, segíti a fiatalok szocializációját, problémamentes beilleszkedését a felnőttek társadalmába.

Az oktatási intézmények az egészségnevelésről

A diákok megkérdezésén kívül az iskolákban folyó egészségnevelés helyzetéről is informálódtunk a vizsgálat során.

Az iskolák kétharmadában van egészségfejlesztési helyi stratégia, s ez jónak mondható, még akkor is, ha egyharmadukban nincs kijelölt szakértő felelőse az egészségfejlesztésnek. Az iskolai egészségfejlesztő munkát illetően jellemző vélemény az, hogy „ugyan sok minden történik, de tehetnének még többet a fiatalok egészséges életmódjáért”. Különösen a gimnáziumokban vélik úgy, hogy többet kellene tenni ezért a célért. A tantestületek egyre inkább érzik a felelősséget, azért az a jellemző, hogy a tanárok többsége fontosnak ítéli az egészségfejlesztést, és kiveszi a részét ebből a munkából. Az iskolák egyharmadában a tantestület egészére jellemző ez a mentalitás és aktivitás.

Az iskolák több mint felében van speciális drogprevenciós tevékenység, és ezeknek az iskoláknak az ötödében a drogprevenció komplex egészségfejlesztési program részeként szerepel. Ez az igazoltan eredményesebb módszer sokkal jellemzőbb a 10 évfolyamos iskolákban, mint más tanítási rendszerű iskolákban. A diákok veszélyeztetettségének mértéke

és a programok elterjedtsége között nem látható a kapcsolat. Ez nem meglepő, hiszen tudjuk azt, hogy a jelenleg alkalmazott iskolai drogprevenciós programok hatékonysága összetett kérdés, számos tényező befolyásolja.

A vizsgálat igazolta várakozásainkat, hiszen jelentősen eltérő igényeket és szükségleteket találtunk iskolánként és tanulócsoportonként. A vizsgálatot követően az elkövetkező időszak legnagyobb feladata a tapasztalatok iskolánkénti bontásban történő elemzése, hogy a következő tanévben a prevenciós tevékenység minőségileg jobbra, eredményét tekintve pedig hatékonyabbá váljon.